

iugum quod Romæ apparuit in decemuiris. Tertia quoniam urbem necesse est non solum aduersus omnes intestinas seditiones munire, sed etiam externam vim atque bella: vnde ad pacem inepta multitudo ferox vt ad bellum modesta iuuentus & non exuberans. Simili ratione artifices inepti ad arma, & milites raptò viuere asueti, ad artes parum accommodati. Quamobrem Romanis bellum perpetuum fuit, vt furentem iuuentutem tererent, alios subigerent, nec vllam artem sedentariam exercebant, quales sunt textoria sutoria sed veluti fabrilis & ædificatoriam, ceteras seruis & fœminis relinquebant. Diues etiam vrbs tantò ineptior ad concordiam quantò pauperior ad bellum; & fiscus diues ambitionem in vrbe magnam efficit, priuatorum opes difficilius & tardius ad bellum exiguntur: vtrorumque opulentia intolerabilis euertit Romanos inopia vtrorumque ad bellum omnino imparata. Acerba præterea supplicia odium pariunt, remissa contemptum: occidere crudele est & aded scire in suos, & si minus atrox sit flagitium exules vniuersas Græciæ vrbes euertere: & Româ Tarquinius pulsus atque post Coriolanus pene, sed & Marius, demum Cæsari sors obuenit atque Tiberio. Odia ciuium seditionem pariunt, vnde nihil salutare Reipub: decernitur: sic Barchina factio Carthaginem euertit, cum crudeliter in duces suos scirent. Æqualitatem inopes volunt, potentiores dominationem: si honores sint apud tenues, non tam volunt, quàm ob necessitatem coguntur diuites spoliare: si apud potentes plebs loco multitudinis senorum habetur, inepta omnibus, odio Dominos habens & non amans aliorum bonum, vt non sit Respublica sed dominatio. Coniunctiones matrimoniorum vt robustas efficiunt ciuitatis partes & concordies, ita factiones in illis excitant, & si discordia eueniat, seditiones: at si non coniunctæ fuerint negligentur matrimonia: & cum his etiam fœminæ ac soboles.

Si inquilinos admittimus & in ciues non asciscamus, toridem hostes in ciuitate habebimus: si admittamus, corrumpent mores vereres, si non admittamus, vt lacones deficiet vrbs, & etiam multa odiosa ciues exercere cogentur. Si ritus plurimum poterunt corrumpet urbem gens auara ignaua & ambitiosa: si parum, non sufficiet ad multitudinem continendam, in qua cum tota sit armorum vis ac furor, non nisi maiestate Deorum coerceri potest: vnde inditas constat observationes, vt licentia comprimerentur, Et senatus & reliqui magistratus in-

Tom. X.

ter illos aliquid possent saluâ eorum autoritate, quod difficillimum fuit. Accedit quòd si bene consulendum sit ciuitati, oportet sapientes & optimos præesse semper, non igitur Respublica erit sed paucorum dominatus. Sin autem omnes dominantur cum plerique in illis sint imperiti, partim prauis, necesse est vt malè Reip. consulatur, quemadmodum cum Atheniensis populus octo ex ducibus clarissimæ victoriæ earum quas vnquam adepti fuerunt, absque causa damnauit: & ex his sex neci dedit, vnde paulopost euersa Respub: & vrbs in seruitutem asperrimam inimicorum deuenit. Præterea si seipsam tantum tueri velit vt in Italia Lucenses, facillimum est hoc quod ad intestinam concordiam attinet, sed fieri non potest, vt in seruitutem externorum non cadat, quod durius est quàm seruire suis: si velit dominari & regnum possidere vt olim Athenienses Lacedæmonij, & nunc Veneti, tunc necesse est in perpetuo bello versari Rempub. & ob id minus valere pacis artibus; neque enim simul vtrumque ad summum euehi potest. Quin etiam accedit tertia cura alios gubernandi, cum & seipsos continere difficile sit, & hostibus repugnare, tum verè etiam his imperare; atque hæc generalia sunt omnibus Reip. generibus, tum etiam multa alia eiusmodi.

~~~~~

CAPVT III.

De difficultatibus constituenda Reip. per singula genera.

Sed sunt propria quædam in vnoquoque genere, & in extremis maximè euentia, velut cum populus dominatur, neque potest plebs dominari, non enim esset plebs, sed vbi populus dominatur plebs plurimum potest, quia plures sunt, optimates autem agrè se tuentur. In populo ergo primum nil secretò tractari potest, quoniam si illi quibus demandata est cura, capitis & fortunatum periculo id agitur nisi comprobatum sit a multitudine, vbi res malè cedat: vnde tot in Repub. Atheniensium & Carthaginensium summo supplicio damnati sunt; contra apud Lacedæmonios & Romanos, vnde ille Punica solertia rectè præuenit consilium factionum: ornatus enim cum ingressus esset ante nuncium acceptæ cladis interrogauit an pugnandum esset deliberarent, cumque deliberassent, omnibus quæ in

E 2 rem